

Bo Bjelvehammar

TUNGAN
LÅDER VID
GOMMEN

Det finns en spridd bild av Albert Einstein, där håret står upp och spretar åt alla håll, förmodligen har fotografen skrämt honom med en giftspindel i megaformat och inte nog med det, dessutom räcker han tunga på ett otrevligt sätt mot fotografen. Går det nu att tro på Einsteins vetenskapliga byggen efter att ha sett på denna bild, kan en trovärdig person bete sig så? Han anstränger sig verkligen för att visa tungan åt den, som han inte tycker om, det sker inte förstrött och smått mekaniskt, som åt en bänkkamrat i skolan. Albert visar tungan av stor nödvändighet för att visa sitt missnöje eller rent av förakt, å andra sidan får möjligen en stor vetenskapsman bete sig så?

Detta är långt ifrån tungans sensuella känslighet i en tungkyss; en kyss där de kyssandes tungor berör varandra. Anledningen till att en sådan kyss känns så underbar är att tungan är

översållad av nerver och känselkroppar och att våra läppar har så tunn och känslig hud. Och detta är långt ifrån Johan Olof Wallins psalmrader.

*”Upp min tunga,
att lovsjunga
hjälten som på korsets stam
för oss blödde,
led och dödde
som ett skuldlöst offerlamm.”*

En annan förklaring till att Albert Einstein räcker ut tungan just i denna situation är att han inte finner ord, det kan bero på att tungbandet är alltför starkt eller kort, troligare är att han tillfälligt inte finner några ord. Albert fick tunghäfta och blev stum och som en reflex räckte han ut tungan och visade öppet tungspetsen (apex linguae), den främsta avsmalnande delen närmast munöppningen. Du kommer kanske att tänka på tungspets-r, ett r-ljud som bildas med tungspetsen mot tandvallen, till skillnad mot tungrots-r, som bildas i bakre delen av munhålan eller i svalget. Denna

skorrande ljudbild är inte ovanlig i de sydsvenska dialekterna.

Möjligen kan det vara så att Einstein var på väg att säga någonting, hejdade sig och bestämde sig för att bita sig i tungan och avstå från ord, i stället räckte han ut tungan som en alternativ åtgärd.

Plötsligt ser jag Albert med sin älskade Nina i ett alplandskap, de går först tillsammans, sedan skiljs de åt, det är Albert som vänder sig bort, orden mellan dem tystnar, Nina ser ensam och rädd ut, Albert förefaller oberörd. Det märkliga är att solen drar bort, först blir det solfläckar på marken, sedan dimma och skuggor och en påtaglig kyla.

Albert Einstein kan ha känt till fenomenet tungkyss, det började att användas i början på 1930-talet, han dog först 1955.

Psalmdiktaren Johan Olof Wallins rader är tungsinta, betydligt gladare är dessa rader av Eldkvarn;

”Låt mig höra kärlekens tunga,

*säg att du älskar mig.
Kärlekens tunga, kärlekens tunga
aldrig ska jag glömma dig.”*

Låten är från 1988 och är skriven av gruppens frontfigur Plura Jonsson.

Flera plattfiskar benämns tunga, beroende på fiskens form med långsträckt, oval kropp. Bergtunga eller bergskädda är en plattfisk med långsträckt kropp och litet huvud. Den gör ett slemmigt intryck. Ögonsidan är rödbrun till mörkbrun och svagt flammig i ljusare och mörkare nyanser. Den kan ändra färg beroende på vilket underlag den ligger på. Blindsidan är vit. Den kan väga upp till två kg, men den vanliga vikten i våra vatten är upp mot ett kg. Den lever på sand-, grus- eller klippbottnar på upp till 200 meters djup, födan består av havsborstmaskar, räkor och tångloppor. Det är att märka att strömstaren föredrar husmaskar.

Från en lunch i Lysekil med en societetsläkare och en författare minns jag bara ett ord,

florentinsk bergtunga, och så kommer jag ihåg de klorinblekta vita byxorna på doktorn och kepsen på författaren, han tog inte av den under lunchen och han såg hela tiden ledsen ut. I alla fall åt vi bergtunga, hoprullade, kokta filéer beströdda med kryddgrönt som dragon och purjolök, såsen innehöll vitt vin och vi åt underbara mjälla morötter till, möjligen något mera. Doktorn pratade hela tiden om sina olika arbeten, om sina båtar och sitt nyförvärvade hus på den konstgjorda orten Torekov. För att sammanfatta; det var en vidrig människa, han smaskade och rapade, detta medeltida svin. Det var en ytterst ansträngd tillställning och det var lätt att slå fast, tungomålet röjer människan.

När jag går längs med bäcken hemmavid, möter jag en hund som skäller, en kvinna som är hes och med en ansträngd viskning hyllar solen, jag tänker på Jesus ord till den dövstumme;

”Upplåt dig. Och strax öppnades hans öron och hans tungas band vart löst.”

Mina ögon tåras av en vind, som tränger in under tröjan. Lite längre bort ser jag en sandhög, ett barn i grön overall och en omkullvällt rutschkana. Bortsett från hunden och viskningen härskar en stor tystnad, inget brus, inget larm.

Barndomsbilder och barndomsland. På sommarängen blir det aldrig höst, i klarbäcken blir det aldrig vinter och isspeglar. Julapelsinen smakar bäst och julottan med mormor har alltid samma glans.

Famla och treva bland minnen, det behövs inga storstilade rosenbuskar, det räcker med rölleka, smultron och blåklockor som aldrig vissnar i dikesrenen.

Före det att vi når tungan stöter vi på vestibulum oris, det rum som finns mellan läpparna och tandraderna; vestibul, förgård, är en vanlig anatomisk term. Tongan är en platt tingest i munhålan, den har en rörlig främre del och en fast bakre del, den består av ett stort antal

muskler, som bistår i funktioner som sväljning och talproduktion. Tungans och svalgets muskler är fästa vid ett tunt ben, tungbenet (os hyoideum), som har fått sitt namn efter sin hästskoliknande form. Det består av fem delar; en kropp, två större och två mindre hornliknande utskott.

Tungan är inte i något avseende obetydlig.

*”Tungan är en klen lem
och kommer stora ting åstad.”* (Jakobs brev)

I djurvärlden i övrigt är tunga en använd muskel, till mat används tunga av nötdjur, vilt och svin. Köttet är mjällt och fintrådigt, tunga säljs ofta som rimmad, det ger en rosa ton åt köttet.

Oxtunga växer längs dikesrenen, på torra marker och i grusgropar, i skräpmarker som vi sällan bryr oss om. Jag tänker främst på Italiens oxtunga, som har intensivt blå blommor, vår oxtunga har blåvioletta blommor och lansettlika blad, som liknar en oxtunga.

Tidigare användes ordet Buglossa om växten, bus betyder oxe och glossa just tunga, på

fornsvenska finns ett vackert namn yxna tunga. Växten kallas även tungört och i folkmun trollögon.

Det finns en rörsvamp som lever som parasit på gamla ekar, svampen är lik tungan hos en ox, namnet är oxtungsvamp.

Det är inte helt enkelt att få syn på en blåval, en uppstoppad går att se på Göteborgs Naturhistoriska museum, den är sexton meter lång, men i vilt tillstånd är det svårare att få syn på en.

Blåvalen är stor, upp emot trettio meter och kan väga mellan 150 och 200 ton. Blåvalens tunga väger runt tre ton, det är två procent av valens vikt, de största valarna väger femtio gånger mer än en elefant, elefantens tunga väger mellan tio och tjugo kilo, det är en halv procent av elefantens vikt. Det talar om tungans betydelse och funktion hos de båda djuren.

Blåvalens hjärta är stort som en bil, det var inget bekymmer för Jonas att vara i valfiskens buk, möjligen blev det enahanda, men å andra

sidan bodde han där bara tre dagar och tre nätter.

Från den bakre delen av mjuka gommen hänger det ner en rundad tapp, tungspene eller gomspene, uvula palatina, den består av av en slemhinna, bindväv och muskulatur. Det fornsvenska ordet är drypil. Den är till för att hindra skröfs att komma vidare och för att bilda ljud som vi använder i Skåne.